

39. Яковлев. Роля й значення кооперації / Яковлев // Вісти, 1921. - № 128.
40. Явний Й. Споживча кооперація на Вінниччині за 10-ть років Жовтневої революції / Йосип, Явний // Кооперативне будівництво, 1927. - № 22. - С. 75-79.
41. Г-ка А. Десятиріччя споживчої кооперації на Україні / Андрій, Г-ка // Кооперативне будівництво, 1927. - № 13. - С. 13-24.
42. Ямпольский М. Этапы и достижения потребительской кооперации Украины за 10 лет / Михаил, Ямпольский // Кооперативне будівництво, 1927.- № 21. - С. 14-25.
43. Білінський П. Стан споживчих товариств Кам'янецьчини / Петро, Білінський // Нова громада, 1924. - № 30, с. 24-25.

Ладаняк І.А. ОСОБЕННОСТИ ИСТОРИОГРАФИИ 1920-Х ГОДОВ ОТНОСИТЕЛЬНО УЧАСТИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ В РЕАЛИЗАЦИИ НОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ БОЛЬШЕВИКОВ НА ПОДОЛИИ

Анализируется историография потребительской кооперации в период нэпа и рассматриваются особенности освещения относительно участия кооперативных учреждений и организаций Подолии в реализации политической линии большевиков.

Ключевые слова: Подолия, большевистская власть, потребительская кооперация, новая экономическая политика, историография.

Ladanyak I.A.. HISTORIOGRAPHICAL ASPECTS OF CONSUMER'S CO-OPERATION'S PARTICIPATION IN REALIZATION OF BOLSHEVIK POWER THE NEW ECONOMIC POLICY IN THE USSR, ON THE PODILLIA TERRITORY

Historiography of consumer's co-operation in the NEP period is analyzed and the peculiarities as to the clearing of consumer's institutions' participation and organization of Bolshevik political lines realization on the Podillia territory are dealt with in this article.

Key words: Podillia, Bolshevik power, consumer's co-operation, the New Economic Policy, historiography.

УДК 930.1 : 94(477)

М.В. Стопчак

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ (УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СОЮЗУ) – ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ДИРЕКТОРІЇ УНР: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

На широкому історіографічному і фактичному матеріалі досліджено провідні тенденції в нагромадженні знань стосовно основних напрямів діяльності Українського національно-державного союзу (Українського національного союзу), як важливої соціально-політичної передумови виникнення Директорії УНР. Виявлено, систематизовано і охарактеризовано основні групи історіографічних джерел із зазначеної проблеми. Виділено коло проблем, що потребують подальшого вивчення та наукової інтерпретації.

Ключові слова: історіографія історії України, історіографічний процес, історіографічні джерела, Директорія УНР, Український національно-державний союз, Український національний союз.

Поява на політичній арені України восени 1918 р. Директорії УНР, що проголосила відновлення скасованої гетьманом П.Скоропадським Української Народної Республіки, в значній мірі пов'язана з діяльністю Українського національно-державного союзу (далі УНДС). Варто зазначити, що сучасні українські дослідники часто займають діаметрально протилежні позиції щодо ступеня впливу УНДС–УНС на процес виникнення Директорії УНР та її подальшу політику[1, с. 551; 2, с. 115]. І все ж, незважаючи на контраверсійність точок зору з даного питання, вважаємо правильним підхід, згідно якого неможливо всебічно з'ясувати соціально-політичні передумови виникнення Директорії як органу керівництва повстанням проти гетьмана без розуміння змісту, напрямів та наслідків діяльності таких суспільно-політичних організацій доби гетьманату як УНДС–УНС.

Стан вивчення діяльності УНДС–УНС в сучасній вітчизняній історіографії і є завданням представленої статті.

Одним з перших робить спробу з'ясувати соціально-політичні передумови виникнення опозиції гетьманській владі, що згодом набрало організаційних форм у вигляді УНДС–УНС, сучасний історик В.Верстюк. Він зокрема відзначає, що «у конкретних умовах 1918 р. в українському суспільстві «нуртували пристрасті, його роздирали соціальні та національні протиріччя», які «перешкоджали об'єднанню соціуму на демократичній платформі Центральної ради... і особливо далися взнаки при спробі використати як об'єднуючі консервативні цінності». Дослідник стверджує, що «реальних, суто українських модерних консервативних цінностей практично не існувало», а «форма Гетьманату, запозичена з часів козацької держави і станового суспільства 1918 р., могла бути лише декоративним обрамленням держави, але аж ніяк не реальною державотворчою традицією». Натомість українська демократія, яка «на завершальному етапі діяльності Центральної ради, здавалося, взагалі втратила здатність до колективних дій», за словами В.Верстюка, «в опозиції гетьманові знайшла безпрецедентну основу для об'єднання». На його думку, «з переходом до опозиції вона звільнилася від невластивої їй конструктивної діяльності, дістала змогу критикувати, вести боротьбу, електризувати маси. У другій половині 1918 р. вона пережила справжній політичний ренесанс»[3, с. 58].

Серед нечисленних праць початку 90-х рр. ХХ ст., які спеціально присвячені діяльності Українського національного союзу, варто звернути увагу на розвідку Ю. Терещенка «Український національний союз: виникнення і діяльність», статтю С. Кульчицького «Українська Держава часів гетьманщини», а також спільну статтю Р.Пирога і Ф.Проданюка «Павло Скоропадський: штрихи до політичного портрета», в яких автори продемонстрували намагання відійти від усталених штампів оцінки УНС. Так, Ю.Терещенко, аналізуючи трансформацію УНДС в УНС, зазначає, що з входженням у липні 1918 р. до складу УНДС українських соціал-демократів і есерів характер і зміст його діяльності різко змінюється. Згодом міняється його назва і очільник. Сама діяльність УНС набуває «характеру відвертої соціальної демагогії і безоглядної протидії гетьманському уряду». Переговорний процес керівників УНС з провідниками більшовицької делегації Х.Раковським та Д.Мануїльським про організацію державного перевороту в Україні та інші «антигетьманські кроки» представників Союзу, на думку вченого, призвели до короткотривалих арештів українських соціалістичних лідерів, що «тракувалось українськими соціалістичними партіями як боротьба з «українством» і вело до поглиблення розколу в українському суспільстві»[4, с. 35]. За словами Ю.Терещенка, «вузькопартійна тактика УПСР і УСДРП призвела до виходу з Українського національно-державного союзу його засновника – Української демократично-хліборобської партії, яка звинувачувалась у «буржуазності».На вимогу українських есерів та есдеків УНДС було перетворено на Український національний союз»[4, с. 35].

У свою чергу, С. Кульчицький звертає увагу на об'єктивні причини, які, на його думку, штовхали гетьмана до переговорів з УНС. Він зокрема стверджує, що гетьман «потребував підтримки Національного Союзу, бо знав, що білогвардійці вкупі з Антантою відмовляють Українській державі у праві на існування». За словами С.Кульчицького, в результаті переговорів гетьмана і представників УНС, «склад нового кабінету, сформованого під головуванням Ф.Лизогуба, виявився компромісним», оскільки в ньому були кандидати як Національного Союзу, так і Протофісу. Проте, зазначає далі автор, «компромісом в українській партії не задовольнилися, а тому продовжували готувати повстання проти режиму. Скоропадський змушений був розпустити кабінет і 14 листопада задекларував федеративний союз з Росією»[5, с. 78].

На складну внутрішню політичну ситуацію, в якій опинився гетьман П.Скоропадський після приходу до влади, звертають увагу Р.Піріг та Ф.Проданюк. Автори зазначають, що українські політичні партії не підтримували гетьмана і звинувачували у прагненні встановити «єдиную и неделимую», натомість російські монархічні кола та Союз Земельних власників звинувачували його в сепаратизмі, в тому, що він заради особистої кар'єри не зупинився б і перед відокремленням «Малоросії від Росії»[6, с. 98]. Аналізуючи поведінку гетьмана у цих складних умовах, дослідники вважають що той обрав не самий оптимальний варіант у своїх спробах знайти спільну мову з силами національної демократії: заборонив Українському національному союзу проведення Всеукраїнського конгресу, не погодився розширити уряд за

рахунок «міністрів-українців». Як результат – представники УНС склали свої повноваження і «14 листопада урядова коаліція розпалася»[6, с. 101].

У другій половині 90-х рр. ХХ ст. з'явилося ще кілька ґрунтовних праць, присвячених добі Української революції 1917–1921 рр., в яких, поряд з іншими питаннями, розглядається й історія УНДС–УНС. Зокрема, у другому розділі кандидатської дисертації В. Клименка-Мудрого, присвяченої національно-демократичним рухам за часів Української Держави гетьмана П. Скоропадського, детально розглядається процес об'єднання національно-демократичних партій та організацій, утворення єдиного національного фронту – Українського Національного Союзу. Характеризуючи програмні засади нового об'єднання національних сил, що постало на початку серпня 1918 р., автор прийшов до висновку, що УНС прагнув до об'єднання усіх національно зорієнтованих громадсько-політичних організацій, ставив за мету українізацію та демократизацію суспільного ладу Української Держави. Такий напрям, на думку дослідника, давав підстави сподіватися на зближення національної демократії з національними консервативними силами[7, с. 19], проте реально такого зближення не відбулось.

У 1997 р. О. Бойко опублікувала статтю «Утворення єдиного національного фронту українськими політичними силами у 1918 р.» і продовжила дослідження УНС у подальших своїх працях. Розглядаючи зокрема процес пошуку шляхів утворення єдиного національного фронту одразу після гетьманського перевороту 29 квітня 1918 р., О. Бойко схиляється до думки, що намагання очолити цей процес першою продемонструвала ліберально-демократична Українська партія соціалістів-федералістів. Дослідниця пов'язує лідерство есефів насамперед з тим, що ця політична сила залишалась «єдиною партією з табору Центральної Ради, що діяла цілком легально», оскільки «гетьманські кола розглядали їх як своїх можливих союзників»[8, с. 15]. Однак, УПСФ, наголошує О. Бойко, не спромоглася стати справжнім центром національного руху в нових умовах, на що були об'єктивні причини. Дослідниця пов'язує їх, перш за все, з позицією української соціал-демократії, яка взагалі відкидала тактику єдиного національного фронту, вважала неприйнятною для себе платформу для об'єднання, запропоновану Союзом[8, с. 18].

Узагальнюючи власне бачення причин слабкості УНС, О. Бойко вбачає їх у роз'єднаності національно-орієнтованих сил. Ці сили, підкреслює дослідниця, усвідомлюючи небезпеку розколу в своїх рядах, «виявляли тенденції до об'єднання», але водночас демонстрували «нездатність... до компромісу», що виразно виявилось в добу Української Держави гетьмана П. Скоропадського[8, с. 14].

Не обійшов увагою досліджувану проблему й В. Солдатенко. Він зокрема наголошує на тому, що після гетьманського перевороту 1918 р. серед політичних сил України не було єдності у поглядах на сутність ситуації, перспективи визвольної боротьби, розстановку політичних сил. Це не сприяло створенню ґрунту для координації і консолідації сил. Разом з тим, дослідник зазначає, що «розуміння ж того, що без досягнення єдності дій хоча б між кількома близькими за позиціями організаціями... неможливий кінцевий успіх руху, зумовлювало пошук взаємоприйнятних рішень, кроки до створення коаліцій, блоків»[1, с. 493–494]. Одним з таких кроків і було створення УНДС. Констатуючи поміркований характер політичних сил, що утворили УНДС, дослідник звертає увагу на той факт, що ці сили у своєму ставленні до гетьманської влади поділялись на два угруповання: праве, консервативніше, і ліве, опозиційніше. Перше угруповання домагалось заміни неукраїнського уряду на національно орієнтований, нехай і буржуазний, але обов'язково український; друге в центр вимог ставило такі питання соціально-економічного та класово-політичного характеру, які не міг задовільнити уряд будь-якого складу – національно-українського чи неукраїнського[1, с. 495].

Неуспіх діяльності УНДС дослідник вважає закономірним, підкреслюючи, що «... лінія компромісу, сповідувана ним, була неприйнятною водночас з обох сторін – і з боку П. Скоропадського (точніше, австро-німецьких окупантів, які реально контролювали становище), і з боку основних мас селянства, радикалізм настроїв яких виявлявся дедалі могутніше»[1, с. 544].

Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. ряд аспектів досліджуваної проблеми розглянули у своїх працях А. Гриценко, О. Любовець, Ф. Турченко, Д. Яневський. Так, О. Любовець у монографії «Українські партії й політичні альтернативи 1917–1920 років» та Ф. Турченко у науковій біографії М. Міхновського демонструють нові погляди на роль правих

сил у формуванні Українського національно-державного союзу. Зокрема, О.Любовець дотримується думки, що УДХП, яка підтримала гетьманський переворот, розраховувала на участь своїх представників в уряді Української Держави і з цього приводу велися переговори з П.Скоропадським. Пропонувалися кандидатури М.Міхновського на посаду міністра внутрішніх справ та В.Липинського на посаду міністра закордонних справ. Але перший кандидат, відомий своєю «різкою вдачею», визнавався небажаним як Союзом землевласників, так і українськими політичними партіями, а В.Липинський сам особисто відмовився від запропонованої посади і погодився лише очолити посольство в Австро-Угорщині. Дослідниця приходиться до висновку: оскільки «інших пропозицій зайняття міністерських постів представникам УДХП не було, і таким чином партія опинилась поза урядовою діяльністю», її провід, не погоджуючись з персональним складом кабінету Ф.Лизогуба, фактично перейшов в опозицію до останнього[9, с. 127–128].

Про переговорний процес правих партій з Гетьманом щодо входження останніх до гетьманського Кабінету Міністрів йдеться й у монографії Ф.Турченка. Він наводить чимало цікавих фактів про постійні спроби провідників УДХП вплинути на П.Скоропадського, аби «українізувати» уряд, включивши до його складу більшість представників українських демократичних партій[10, с. 263]. Створений за активної участі правих партій УНДС, був, на думку Ф.Турченка, формою легальної опозиції, метою якої була «активна участь в державному будівництві»[10, с. 259]. Однак, ця мета не була досягнута, оскільки «принципова різниця в поглядах на характер української держави унеможливила конструктивний діалог між гетьманом і УНДС». Це, зрештою, зазначає Ф.Турченко, визначило подальшу долю Союзу[10, с. 260–261].

Формам і методам діяльності УНС, що виник на базі УНДС, присвятила свою працю А.Гриценко. Аналізуючи спектр політичних сил у добу Гетьманату, дослідниця зазначає, що гетьманський уряд не включив до «переліку найнебезпечніших (для влади – М.С.) політичних утворень» ані російські політичні організації, які існували в Україні, ані Український національний союз[11, с. 27], і т.ч. УНС був легальною політичною організацією. Враховуючи цей факт, українські есеїсти та есери, які в травні провели свої нелегальні партійні з'їзди і знаходилися під пильним оком МВС Української Держави, побачили можливість діяти через опозиційну організацію, офіційно не заборонену урядом. А. Гриценко, посилаючись на доповідню гетьманської Державної варти, датовану груднем 1918 р., перелічує всі політичні сили, які входили до складу УНС, наголошуючи, що напередодні антидержавного повстання він «значно розширив свій вплив»[11, с. 28].

Цікавий матеріал щодо діяльності УНДС–УНС наводить у своїй монографії Д. Яневський[12]. Власне, історії УНДС у його монографії відводиться мало місця, автор, більш детально аналізує діяльність УНС. При цьому в праці вперше в історичній літературі досліджується маловідомий факт, який має важливе значення для розуміння того, яку мету переслідували керівники майбутнього повстання проти гетьмана, створюючи УНС. Мова йде «... про спробу деяких діячів Центральної Ради скликати в Києві – вже після перевороту 29 квітня, Українські Установчі Збори»[12, с. 212]. Автор навів конкретні пропозиції щодо напрямів боротьби за відродження української державності, які запропонували представники ініціативної групи членам Установчих Зборів. Однією з головних була така: «Нарада членів Установчих Зборів обирає уряд УНР і доручає йому організацію боротьби за відновлення Республіки». Але, зазначає дослідник, більшість із присутніх членів Установчих Зборів не підтримали пропозицію, запропоновану Шаповалом, Швецем та Янком, і тому надалі спроб скликати Установчі Збори більше не робилось[12, с. 213]. Д.Яневський при цьому підкреслює, що пізніше у своїх працях зарубіжні історики, в т.ч. і сам М.Шаповал, по-різному оцінювали наслідки цих подій для подальшої долі боротьби національної демократії проти Гетьманату. Але серед розмаїття точок зору, на думку Д.Яневського, були такі, які об'єктивно розкривають плани ініціаторів створення УНС щодо цієї організації. Так, автор погоджується з точкою зору М.Стахіва, який зазначав, що ініціаторам скликання Установчих Зборів України ідея «... фундування УНСоюзу бачилась як ідея створення «тимчасового громадсько-репрезентативного органу», щоб не скликати знову Української Центральної Ради і усунути від політичного впливу М. Грушевського і ряд його прибічників»[12, с. 214].

Д.Яневський визначив й характерні риси УНС– повну конспіративність, вузьконаціональний характер[12, с. 216], на конкретних фактах показав, що політика навіть

революційно налаштованої частини УНС щодо гетьманату була надзвичайно суперечливою, непослідовною і з моральної точки зору не завжди бездоганною. Зокрема УНС, зазначає Д. Яневський, ведучи переговори із П. Скоропадським про порозуміння, одночасно вступає в прямі контакти як з представниками Антанти, так і більшовиками, намагаючись заручитись їх підтримкою для усунення від влади «германофільського уряду гетьмана». Особливо недалекоглядним, на думку автора, були переговори з більшовиками, які не сприймали ідеї української державності [12, с. 215–219].

Більшість сучасних вітчизняних істориків, на відміну від зарубіжних, схилиються до думки про неможливість досягнення реальної згоди між гетьманом і УНС, хоча пояснення цьому висувають різні. Одні дослідники (В. Солдатенко) вважають, що такого порозуміння апріорі не могло бути, оскільки основні сили Української революції (в т.ч. й керівництво УНС) оцінювали гетьманський режим як контрреволюційний [13, с. 257]. Інші історики (Д. Яневський) звертають увагу на той факт, що і гетьман вів свою гру. Підкреслюючи своє бажання знайти спільну мову з українською національною демократією, гетьманський уряд, зазначає Д. Яневський, також активно розігрував «російську карту», сприяв, як і німці, формуванню й озброєнню Південної армії А. Денікіна [12, с. 221].

У свою чергу, В. Клименко-Мудрий вважає, що в умовах відсутності єдності серед членів УНС відносно стосунків з гетьманською владою, частина його керівництва (В. Винниченко, М. Шаповал) просто використовувало цю організацію «для прикриття своєї таємної діяльності», тобто підготовки до збройного повстання проти гетьмана [7, с. 20]. Натомість В. Яценко дійшов висновку, що у відсутності порозуміння винні як гетьман, так і УНС. «Обидві сторони прагнули не стільки до порозуміння, досягнення реального компромісу, – зазначає дослідник, – скільки намагалися виграти за рахунок іншої, використовуючи одна одну» [14, с. 32].

Узагальнюючи історіографію питання, стає очевидним, що попри певні здобутки, далеко не всі його аспекти знайшли рівноцінне висвітлення і наукову інтерпретацію. Особливо це стосується УНДС, чия історія, на думку Д. Яневського, до сьогодні залишається однією з найменш досліджених в історичній науці [12, с. 211]. На наш погляд, необхідно розширити фактологічну та джерельну базу дослідження діяльності цієї організації. Адже і сьогодні вітчизняні дослідники висвітлюють діяльність УНДС, посилаючись в основному на праці декількох політичних діячів того часу (М. Шаповала, П. Христюка, Д. Дорошенка, В. Винниченка та деяких ін.). Хоча сам М. Шаповал у своїх працях називає цілу низку прізвищ політичних діячів, які діяли в УНДС – О. Макаренко, І. Луценко, М. Кушнір, Ф. Корчинський, О. Грушевський, В. Скрипник, М. Міхновський, брати В. та С. Шемети. Нам також достеменно і до цього часу не відомо, чи мав УНДС свої філії на місцях, а якщо мав, то наскільки реальним був їх вплив, яким був характер їх взаємовідносин із розгалуженою мережею партійних осередків політичних партій, що не ввійшли до складу УНДС – тобто, УПСР та УСДРП. Існує потреба більш ретельно дослідити причини слабкості УНДС, відсутність реального поступу в справі порозуміння з гетьманом, механізми трансформації УНДС в УНС. На жаль, в багатьох, у тому числі сучасних працях, переважає абсолютизація окремих факторів, як таких, що перешкодили УНДС порозумітись з гетьманом. Для одних дослідників – це надмірна залежність П. Скоропадського від німецьких окупантів, які боялись, що гетьман, знайшовши спільну мову з поміркованим крилом національної демократії, вийде з-під їх контролю. Інші науковці вбачають головну причину в особі самого гетьмана. Спираючись на тезу М. Шаповала про спроби П. Скоропадського «трансформувати Україну в єдину-неділиму чорну Росію» [15, с. 134], вони роблять висновок, що гетьман серйозно не збирався співробітничати з УНДС, оскільки своє майбутнє мислив поза українством і Україною. На наш погляд, потрібен комплексний підхід, який би враховував вагомість кожного з аргументів, розглядав їх у взаємозв'язку і взаємозалежності, що дозволить вийти на синтезовану точку зору з даного питання. Такий підхід потрібен і при з'ясуванні причин трансформації УНДС в УНС, в оцінці яких серед дослідників також існує різнобій: одні дослідники наголошують на органічних вадах програмних засад УНДС, які не відповідали настроям більшості українського народу, інші – вважають, що головну роль у перетворенні УНДС в УНС відіграли керівники найбільш революційної частини української демократії, а саме, лідери УПСР та УСДРП, які під прикриттям нової організації замислили збройним шляхом ліквідувати гетьманат.

На наш погляд, такі контраверсійні підходи є наслідком, перш за все, невирішеності ключових концептуальних питань, пов'язаних з періодом існування гетьманської держави П.

Скоропадського, і, в першу чергу, питання про характер влади гетьмана, місця Української Держави в загальному процесі українського державотворення в добу визвольних змагань. Адже і тут серед істориків немає єдності. Амплітуда думок коливається від визнання гетьманської доби «апогеєм державотворчого процесу під час Української революції», «кращим витвором української визвольної боротьби»[16, с. 3; 17, с. 101–102], до визначення її як «історичної катастрофи», доби, в якій панував «контрреволюційний, антинародний, монархічно-диктаторський режим»[18, с. 71; 871, с. 243,245,350; 1, с. 11].

Тому, вважаємо за необхідне продовжити наукові дискусії з тим, щоб вийти на дійсно об'єктивні, науково обґрунтовані висновки та оцінки багатьох вищезазначених аспектів історії виникнення та діяльності УНДС–УНС.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Солдатенко В.Ф. Українська революція : іст. нарис / В.Ф. Солдатенко – К. : Либідь, 1999. – 976 с.
2. Яневський Д. Директорія УНР як міф / Д. Яневський // Укр. іст. журн. – 2000. – № 1. – С. 115–121.
3. Історія України : нове бачення : навч. посіб. / В.Ф. Верстюк, О.В. Гарань, О.І. Гуржій та ін.; заг. ред. В.А. Смолія. – 2-ге вид., доп., перероб. – К. : Альтернативи, 2000. – 464 с.
4. Терещенко Ю. Український національний союз : виникнення і діяльність / Ю. Терещенко // Місце України у світовій історії та особливості вивчення даної проблеми у педагогічному вузі : тези Міжвуз. наук.-практ. конф. (листоп. 1992). – К., 1992. – С. 34–36.
5. Кульчицький С.В. Українська Держава часів гетьманщини / С.В. Кульчицький // Укр. іст. журн. – 1992. – № 7/8. – С. 60–79.
6. Пиріг Р.Я. Павло Скоропадський : штрихи до політичного портрета / Р.Я. Пиріг, Ф.М. Проданюк // Укр. іст. журн. – 1992. – № 9. – С. 91–105.
7. Клименко-Мудрий В.С. Національно-демократичний рух за часів Української Держави гетьмана Скоропадського: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / В.С. Клименко-Мудрий. – К., 1997. – 22 с.
8. Бойко О.Д. Утворення єдиного національного фронту українськими політичними силами у 1918 р. / О.Д. Бойко // Укр. іст. журн. – 1997. – № 6. – С. 14–23.
9. Любовець О. Українські політичні партії й політичні альтернативи 1917–1920 рр. / О. Любовець. – К. : Основа, 2005. – 311 с.
10. Турченко Ф.Г. Микола Міхновський : життя і слово / Ф.Г. Турченко. – К. : Генеза, 2006. – 320 с.
11. Гриценко А. Спектр основних політичних сил в Україні періоду Гетьманату (1918 р.) / А. Гриценко // Гетьман Павло Скоропадський та Українська Держава 1918 року : студії з архів. справи та документознавства. – К., 1999. – Т. 5. – С. 24–29.
12. Яневський Д. Політичні системи України 1917–1920 років : спроби творення і причини поразки / Д. Яневський. – К. : Дух і літера, 2003. – 767 с.
13. Політична історія України. ХХ століття : у 6 т. Т.2 : Революції в Україні : політико-державні моделі та реалії (1917–1920) / В.Ф. Солдатенко (кер.), В.Ф. Верстюк. – К. : Генеза, 2003. – 488 с.
14. Яценко В. Павло Скоропадський та українські патріотичні сили у 1918 р. / В. Яценко // Гетьман Павло Скоропадський і Українська Держава 1918 року. – К., 1999. – Т. 5. – С. 30–32. – (Студії з архівної справи та документознавства / Держ. комітет архівів України ; Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства).
15. Шаповал М. Гетьманщина і Директорія : уривки із споминів / М. Шаповал // Вітчизна. – 1996. – № 7/8. – С. 127–140.
16. Павленко Ю. Українська державність у 1917–1919 рр. : (іст.-генетич. аналіз) / Ю. Павленко, Ю. Храмов. – К. : Манускрипт, 1995. – 261 с.
17. Держалюк М.С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917–1922 рр. / М.С. Держалюк. – К. : Оріяни, 1998. – 240 с.
18. Масенко Л.Г. Мова і політика / Л.Г. Масенко. – К. : Соняшник, 1999. – 100 с.
19. Солдатенко В.Ф. Україна в революційну добу : іст. есе-хроніки : у 4 т. Т.2: Рік 1918 / В.Ф. Солдатенко. – К. : Світогляд, 2009. – 412 с.

Стопчак Н.В. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНСКОГО НАЦИОНАЛЬНО-ГОСУДАРСТВЕННОГО СОЮЗА (УКРАИНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО СОЮЗА) – ВАЖНАЯ ПРЕДПОСЫЛКА ВОЗНИКНОВЕНИЯ ДИРЕКТОРИИ УНР: ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ

В статье на многообразном историографическом и археографическом материале исследованы ведущие тенденции и основные этапы накопления знаний, касающиеся основных направлений деятельности Украинского национально-государственного союза (Украинского национально-государственного союза), как важнейшей социально-политической предпосылки возникновения

Директории УНР, в современной отечественной историографии. Выявлено, систематизировано и дано характеристику основным группам историографических источников по данной проблеме. С учетом историографического опыта предложена схема дальнейшего углубленного и комплексного исследования рассматриваемой проблемы.

Ключевые слова: историография истории Украины, историографический процесс, историографические источники, Директория УНР, Украинский национально-государственный союз, Украинский национальный союз.

Stopchak M.V. ACTIVITIES OF UKRAINIAN NATIONAL-STATE UNION (UKRAINIAN NATIONAL UNION) – IMPORTANT PREREQUISITE FOR THE EMERGENCE OF THE UPR DIRECTORY: HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM.

Based on extensive historiographic material and facts, investigated are major trends in accumulation of knowledge concerning the guidelines of the activities of the Ukrainian National-State Union (Ukrainian National Union) as an important social and political prerequisite for the emergence of the UPR Directory in modern national historiography. Major groups of historiographic sources relevant to the given problem are defined, systematized and characterized. The range of problems that need further investigation, review and scientific interpretation is identified.

Key words: historiography of Ukraine's history, historiographic process, Directory of the UPR, historical sources, Ukrainian National-State Union, Ukrainian National Union.

УДК 94(477) «1924 -1940»

С.В Білоус

МОЛДАВСЬКА АВТОНОМНА РАДЯНСЬКА СОЦІАЛІСТИЧНА РЕСПУБЛІКА 1924 – 1940 РР. ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті досліджено головні тенденції української та зарубіжної історіографії утворення, соціально-економічного та етно-культурного розвитку МАРСР. Виявлено, систематизовано та охарактеризовано основні групи історіографічних джерел із зазначеної проблеми.

Ключові слова: історіографія, історичні джерела, україно-молдовські взаємини, МАРСР, національна політика, історіографічна критика.

Молдавська Автономна Радянська Соціалістична Республіка, що існувала в складі УРСР 1924-1940 рр. є одним із найменш досліджених явищ історії України ХХ ст. Донині не опубліковано жодної монографії чи наукової розвідки, присвяченої комплексному аналізу даної проблеми, незважаючи на те, що перші публікації в яких висвітлювалися ті чи інші аспекти історії Автономної Республіки з'явилися ще у 20-х рр.

Окрім цього, історіографія даної проблеми не уникла впливу ідеологічної боротьби між прихильниками та противниками утворення Республіки. У публікаціях істориків України, Росії, Молдови, Румунії та Придністров'я існують суттєві розбіжності в оцінці багатьох аспектів історії Молдавської Автономної Республіки, перш за все причин та наслідків її створення.

Першу спробу дослідити історіографію вказаної проблеми зробив на початку 70-х рр. відомий молдовський історик А.Репіда [1]. Актуальні проблеми утворення Автономної Республіки в сучасній історіографії досліджуються у невеликій за обсягом науковій розвідці О. Галущенко [2]. Однією із найбільш ґрунтовних історіографічних розвідок визначеної проблеми є дослідження історика із Придністровської Молдавської Республіки М.Бабілуни [3]. Цінність праці полягає в тому, що автор активно дискутує з істориками Республіки Молдови що до подій пов'язаних із утворенням та ліквідацією Молдавської Автономної Республіки. Детальний аналіз джерел та літератури із визначеної автором проблеми зробили у своїй публікації В.Тучинський та П.Григорчук [4]. Однак у ній переважно характеризуються праці в яких досліджуються внутрішні і зовнішні передумови та боротьба у керівництві більшовицької партії що до створення МАРСР.

Мета цієї публікації - охарактеризувати найважливіші праці вітчизняних та зарубіжних істориків в яких досліджуються внутрішні та зовнішні передумови а також основні етапи та